

DREPTURILE OMULUI ÎN DOCUMENTE ALE ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE

ISABELA STANCEA*

Abstract:

The United Nations Organization was created to maintain international peace and security, to develop friendly relations among states with the principle of respect the equality of rights for all nations.

In over 60 years of existence, the UN has conducted a rich and complex activity, following events that have succeeded in the international community in the second half of the twentieth century and the first decade of the XXI century.

Even if there were situations where the UN has proven incapable of making decisions in times of crisis, the international community of states, increasingly facing more and more numerous and complex challenges, would still need this organization.

Keywords: international, security policies, universality.

Résumé:

L'Organisation des Nations Unies a été créée pour maintenir la paix et la sécurité internationales, pour développer des relations amicales entre les États avec le principe du respect de l'égalité de nations.

En plus de 60 ans d'existence, l'ONU a mené une riche et complexe activité, en raison des événements qui se sont succédé dans la communauté internationale dans la seconde moitié du XXe siècle et la première décennie du XXI e siècle.

Même s'il y avait des situations où l'ONU s'est avérée incapable de prendre des décisions en temps de crise, la communauté internationale des États, confrontée avec de plus en plus nombreux et complexes provocations en temps de crise, sera encore besoin de cette organisation.

Mots-clés: international, les politiques de sécurité, l'universalité.

Până în secolul XX drepturile omului erau abordate la nivel național, pornind din acest secol a început abordarea lor la nivel internațional. Însă ideea constituirii unei organizații cu caracter universal, care să încurajeze colaborarea între state în vederea menținerii păcii s-a conturat în cadrul unor conferințe diplomatice internaționale, ce au avut loc la sfârșitul secolului XIX și, mai cu seamă, începutul secolului XX, când s-a resimțit tot mai acut dorința statelor de a coopera în vederea prevenirii unui nou război. Au apărut astfel o serie de documente care erau de fapt, acte pregătitoare ale constituirii ONU, dar care tratau deja problematica drepturilor omului.

Astfel, după Conferința de pace de la Paris din 18 ianuarie 1919, s-a constituit o comisie sub conducerea președintelui W. Wilson care avea ca obiectiv elaborarea unui act constitutiv al Ligii, ca parte a acestui Tratat. S-a concretizat

astfel, Pactul Societății Națiunilor ce avea ca obiectiv principal promovarea păcii și prevenirea războiului și care a intrat în vigoare la 10 ianuarie 1920.

Au mai existat și alte declarații care au avut menirea de a impulsiona crearea ONU și aici se cuvin a fi menționate: Declarația președintelui Roosevelt din 1941 privind libertatea de opinie și de exprimare, libertatea credinței, dreptul la protecție socială, Carta Atlanticului din 1941 semnată de Churchill și Roosevelt care promova, în principiu, aceleași libertăți la care se mai adăugau necesitatea progresului economic și a securității sociale. Acestea au fost preluate mai târziu, în 1942, în Declarația Națiunilor Unite, unde au fost considerate drepturi internaționale.

„Ideea creării Organizației Națiunilor Unite este lansată de miniștrii de externe ai SUA (Cordell Hull), URSS (V. M. Molotov) și Marii Britanii (Anthony Eden) și ambasadorului Chinei în Uniunea Sovietică (Fao Ping-Sheung). Conferința de la San Francisco, a cărei denumire oficială a fost „Conferința Națiunilor

* Asist. univ., Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești.

Unite privind Organizația Internațională”, și-a început lucrările la 25 aprilie 1945, cu participarea reprezentanților a 50 de state. Lucrările Conferinței, care au durat două luni, au fost consacrate elaborării Cartei ONU¹.

Contractul încheiat între țările membre, așa numita Cartă a Națiunilor Unite, a fost adoptată la data de 26 iunie 1945 și a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945².

Astăzi Organizația Națiunilor Unite reprezintă o organizație cu vocație universală atât cu privire la statele care o compun, cât și cu privire la domeniile în care se implică, însă scopul său fundamental este menținerea păcii și securității internaționale³.

Având în componență 193 de state, ONU are ca obiective, conform Cartei: menținerea păcii și securității internaționale; dezvoltarea relațiilor de prietenie între națiuni, având la bază principiul egalității în drepturi a popoarelor și principiul autodeterminării; realizarea unei cooperări internaționale în scopul soluționării problemelor cu caracter economic, cultural, social sau umanitar și în vederea promovării drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale.

Carta ONU. În art.1, paragraful 3 din Cartă se subliniază cu privire la: „*necesitatea respectării drepturilor omului și cooperarea internațională*”. Acest paragraf reprezintă prima consacrare a protecției drepturilor omului într-un document cu vocație de universalitate și încurajează respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului fără nicio deosebire legată de rasă, sex, religie sau limbă.

Carta ONU are ca deziderat „să mențină pacea și securitatea internațională și, în acest scop: să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea

diferențelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii”⁴.

În vederea realizării scopurilor sale, Carta își propune respectarea unor reguli cu valoare de principii fundamentale:

- principiul egalității suverane între toți membri organizației;
- principiul îndeplinirii cu bună credință a obligațiilor asumate de către toți membri organizației, în scopul asigurării drepturilor și avantajelor ce decurg din calitatea de membru;
- principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor internaționale astfel încât pacea, securitatea internațională și justiția să nu fie puse în primejdie;
- principiul nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța împotriva integrității teritoriale sau politice a vreunui stat;
- principiul potrivit căruia toți membrii Organizației Națiunilor Unite vor da acesteia întreg ajutorul în orice acțiune întreprinsă de ea în conformitate cu prevederile Cartei și se vor abține de a da ajutor vreunui stat împotriva căruia Organizația întreprinde o acțiune preventivă sau de constrângere.

Întregul conținut al Cartei gravitează în jurul protecției internaționale a drepturilor omului, inserând acest deziderat ca obligație fundamentală a organelor ONU. Totuși, așa cum se sublinia în literatura de specialitate, lacunele Cartei rămân considerabile: ea recunoaște organelor Națiunilor Unite misiunea de a „favoriza”, „dezvolta” respectul drepturilor omului, le acordă puterea de a face studii și de a emite recomandări, fără a institui vreo garanție specială în această materie și nu definește în niciun fel conținutul drepturilor⁵.

Cu toate acestea, Carta ONU are meritul de a fi introdus drepturile omului în ordinea juridică internațională. Prin aderarea la Cartă, care este un tratat internațional multilateral, statele părți recunosc că drepturile omului sunt de interes internațional, și nu mai fac obiectul exclusiv al jurisdicției lor interne. Obligația asumată de către state de a coopera cu O.N.U.

¹ Centrul de Promovare a Culturii de Securitate <http://www.cpcs.ro/articol-oi-onu.php> accesat la data de 11 aprilie 2014.

² A se vedea Cristina Otovescu-Frăsie, *Drepturile omului în societatea contemporană*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2009, p. 17.

³ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile Omului – Un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2008, p. 36.

⁴ Capitolul I articolul 1 din Carta ONU -

http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_ONU_.pdf accesat la data de 11 aprilie 2014.

⁵ A se vedea Frédéric Sudre, *Droit internationale européen des droits de l'homme*, Paris, PUFF, 1994, p. 44.

pentru promovarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale a oferit Națiunilor Unite autoritatea legală necesară pentru a depune eforturi în scopul definirii și codificării acestor drepturi⁶.

Drepturile omului prevăzute în Declarația Universală a Drepturilor Omului. Înființarea Organizației Națiunilor Unite a permis crearea și dezvoltarea unei ere noi în materia cooperării dintre state cu privire la promovarea și protecția drepturile omului; au fost elaborate o serie de tratate, acorduri, și un număr important de declarații și rezoluții ale organelor și organismelor internaționale care au avut un rol important în domeniul promovării și respectării drepturilor omului.

Astfel, s-a conturat ideea de protecție internațională a drepturilor omului, moment ce a fost marcat de adoptarea, la 10 decembrie 1948, la Paris, de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, printr-o rezoluție, a *Declarației Universale a Drepturilor Omului*, primul document internațional cu caracter general și vocație universală în materia drepturilor omului.

Inițiatorii Declarației Universale a Drepturilor Omului considerau că aceasta va da naștere unei „lumi în care ființele umane se vor bucura de libertatea cuvântului și credinței și nu vor cunoaște teama și lipsurile”, aceste drepturi fiind considerate cea mai înaltă aspirație a oamenilor de rând.

Așadar, consacarea propriu-zisă a drepturilor omului ca valori-cadru ale raportului individ-societate, în toate statele lumii, respectiv ca imperativ al comunității mondiale, s-a produs după cel de-al Doilea Război Mondial, și a fost determinată de adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului⁷.

După acest act istoric, Adunarea Generală a recomandat statelor membre ale Națiunilor Unite să folosească toate mijloacele pentru a publica în mod solemn textul Declarației și „pentru a face astfel ca el sa fie distribuit, afișat, citit și comentat, în principal în școli și în alte instituții de învățământ, indiferent de

statutul politic al țărilor sau teritoriilor”.

În cadrul acestui document internațional fundamental capătă valoare de *principii* următoarele drepturi și libertăți: dreptul la viață, la libertate și la securitate, egalitatea în drepturi, dreptul de a nu fi discriminat, dreptul de a nu fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, dreptul la egalitate în fața legii fără privilegii sau discriminări, dreptul la un proces echitabil, dreptul de a beneficia de prezumția de nevinovăție, dreptul la cetățenie, la liberă circulație, dreptul la căsătorie, egalitatea în drepturi dintre bărbați și femei, dreptul la proprietate privată, etc., precum și o serie de libertăți cum ar fi: libertatea conștiinței, a opiniilor, a religiei, libertatea întrunirilor, etc. În societatea modernă, când omenirea a cunoscut un stadiu superior de dezvoltare, toate aceste principii sunt în prezent sintetizate și operaționalizate normativ în ordinea juridică a fiecărui stat, beneficiind de protecția juridică necesară în cadrul suveranității de stat.

De altfel, Declarația Universală a Drepturilor Omului este documentul juridic internațional în cadrul căruia se regăsesc principiile de bază ale drepturilor omului: universalitatea, indivizibilitatea, imprescriptibilitatea și interdependența.

În același timp, drepturile omului au fost recunoscute de către dreptul internațional ca fiind unul dintre principiile care stau la baza relațiilor internaționale. Astfel, a fost consacrat *principiul respectării universale și efective a drepturilor omului*⁸, respectiv principiul universalității drepturilor omului. Universalitatea presupune că tuturor ființelor umane le sunt recunoscute aceleași drepturi, fără nicio discriminare și fără niciun privilegiu, indiferent de naționalitate sau de locul de rezidență.

Și Constituția României stipulează în art. 15 că *cetățenii beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea*. Universalitatea drepturilor omului include atât sfera drepturilor, cât și titularii acestora. În cadrul primului aspect ea exprimă vocația omului pentru toate drepturile și libertățile, iar cu privire la cel de-al doilea aspect,

⁶ A se vedea Th. Buergenthal, R. Weber, *Dreptul internațional al drepturilor omului*, Ed. All, București, 1996, p. 21, citat în Bianca Selejan Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*, București, 2011, p. 7.

⁷ A se vedea Nicolae Purdă, Nicoleta Diaconu, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 18.

⁸ A se vedea Gheorghe Moca, *Drept internațional*, vol. I, București, 1983, p. 30.

universalitatea exprimă ideea potrivit căreia toți cetățenii unui stat se pot bucura într-o măsură absolut egală, de toate aceste drepturi și libertăți.

Articolul 13 din Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede că: „*orice persoană are dreptul să circule liber și să-și aleagă reședința în interiorul unui stat*” și „*orice persoană are dreptul să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa, și de a reveni în țara sa.*”

Aceste prevederi nu pot fi dissociate și trebuie interpretate ca expresie a uneia și aceleiași libertăți; de pildă, fără dreptul de a părăsi o țară, libertatea de circulație ar părea inutilă. Aceasta este o reflectare a *principiului interdependenței* drepturilor omului, potrivit căruia existența și exercitarea unor drepturi este în strânsă dependență de existența și exercitarea altor drepturi sau libertăți.

Conform art. 22 din Declarație, dreptul la securitate socială presupune că orice persoană este îndreptățită să *obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea sa și libera dezvoltare a personalității sale, prin efort național și cooperare internațională, ținându-se seama de organizarea și resursele fiecărei țări*⁹. În esența sa, acest articol presupune existența și respectarea dreptului la muncă și a drepturilor conexe acestuia, fără de care dreptul la securitate socială nu-și găsește justificarea, conturând astfel, *principiul indivizibilității drepturilor omului*.

Așadar, „pe temelia Declarației Universale a Drepturilor Omului s-a construit un întreg sistem de tratate, la nivel mondial și regional, precum și infrastructura acestui sistem, formată din instituții și mecanisme, cu o influență puternică asupra sistemelor naționale, atât la nivel legislativ cât și instituțional. De aceea, ne raportăm mereu la Declarația Universală a Drepturilor Omului cu conștiința faptului că promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale reprezintă un proces în evoluție, ce trebuie să țină pasul cu mersul societății, cu noile provocări ale istoriei, științei și tehnologiei”¹⁰.

Totuși, astăzi, când drepturile omului

⁹ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, Emil Marinache, Rodica Șerbănescu (coord.), *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte*, Volumul I Instrumente universale, IRDO, București, 2006, p. 15 și urm.

constituie o preocupare majoră pentru milioane de oameni din zeci de state ale lumii, prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului sunt încă, pentru o parte a omenirii, inaccesibile; dreptul la educație, dreptul la sănătate, la o existență decentă și alte drepturi reglementate și în alte documente juridice naționale și internaționale, rămân doar o aspirație pentru milioane de oameni. Deși reprezentanții unor state și organizații fac caz de ele, subiecții acestor drepturi nu se pot bucura cu adevărat și pe deplin, de toate prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului.

„Au trecut peste 65 de ani de la adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a Declarației Universale a Drepturilor Omului¹¹ și, așa cum sublinia Secretarul General al ONU Ban Ki-moon „*disponibilă acum în mai bine de 360 de limbi, Declarația este cel mai tradus document din lume și se constituie într-o dovadă a întinderii și naturii sale universale. Ea a folosit ca sursă de inspirație pentru Constituțiile multor state care tocmai își dobândesc independența și pentru multe democrații noi. Ea a devenit un instrument cu ajutorul căruia se măsoară respectul pentru lucrurile pe care le știm sau pe care ar trebui să le știm ca fiind bune sau rele. Declarația rămâne la fel de relevantă astăzi precum era și în ziua în care a fost adoptată*”¹².

Adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului a reprezentat așadar, momentul decisiv în procesul de internaționalizare a drepturilor omului, iar după Declarație au urmat, după cum am arătat și alte documente care aveau drept fundament Carta Națiunilor Unite¹³.

Așadar, izvorâtă din necesitatea existenței unui document cu vocație universală care să consacre principiile drepturilor omului, Declarația Universală a Drepturilor Omului a avut nevoie de peste două decenii pentru a

¹⁰ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului-un sistem...* op. cit., p. 99.

¹¹ Țara noastră a semnat Declarația la 14 decembrie 1955, când prin Rezoluția 955 a Adunării Generale a ONU a fost admisă în rândul statelor membre.

¹² A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *De la Declarația Universală a Drepturilor Omului la obiectivele mileniului*, Revista „Drepturile Omului”, nr. 3/2008, IRDO, p. 3.

¹³ A se vedea Irina Moroianu Zlătescu, *Drepturile omului-un sistem...* op. cit., p. 67.

formula cele două pacte și de aproape 30 de ani pentru ratificarea lor. Abia în anii '70 ONU a avut posibilitatea de a cerceta încălcările flagrante, grave și constante ale drepturilor omului, iar cu privire la sancționarea acestor încălcări, se apreciază că nu au fost pedepsite zeci de ani crimele împotriva umanității, genocidurile.

Prevederile Declarației au fost preluate și consacrate juridic prin documente juridice cu vocație universală, precum: *Pactul internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale* și *Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice* adoptate în anul 1966 și cele două protocoale facultative la *Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice*. Primul protocol facultativ a fost semnat în anul 1966 și a intrat în vigoare în anul 1976 și împuternicește Comitetul Drepturilor Omului să primească și să examineze cereri venite de la persoane fizice. Al doilea protocol facultativ se referă la abolirea pedepsei cu moartea.

Totuși apreciem că, deși se depun în continuare eforturi pentru o cât mai eficientă și egală protecție a drepturilor omului, diferențele dintre oameni rămân evidente. Un exemplu în acest sens este dreptul la viață care, deși consacrat în toate documentele juridice de orice nivel, acest drept nu este nici în prezent protejat uniform în întreaga lume, în secolul XXI existând numeroase state care nu au abolit pedeapsa cu moartea.

Tocmai pentru că dreptul la viață este un drept fundamental absolut al omului, o condiție sine qua non pentru existența celorlalte drepturi, considerăm că acesta ar trebui să fie reglementat uniform în documentele juridice din toate statele lumii, iar pedeapsa cu moartea să fie abolită în toate țările în care mai există și să fie înlocuită, pentru faptele pentru care era prevăzută, cu detențiunea pe viață. Totodată, apreciem că Legea talionului era specifică unei societăți primitive, în societatea contemporană aceasta nu trebuie să-și mai găsească aplicabilitatea. În acest fel se evită și nedreptățile ireparabile care s-ar putea produce ca urmare a erorilor judiciare.

Drepturile omului prevăzute în alte documente ale unor instituții ale ONU. Pornind de la aceste documente, Organizația Națiunilor Unite s-a dezvoltat considerabil, iar

preocupările sale continue de dezvoltare a mecanismelor de garantare, protecție și promovare a drepturilor omului au determinat adoptarea a numeroase convenții, protocoale și alte documente ale Adunării Generale și ale instituțiilor specializate ale ONU, pe domenii particulare ale protecției drepturilor omului¹⁴. Cu caracter exemplificativ, pot fi enumerate:

- *Convenția internațională asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială*, adoptată de Organizația Internațională a Muncii, la 21 decembrie 1965¹⁵. Convenția condamnă orice propagandă și organizațiile care se inspiră în activitatea lor din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei rase, care justifică sau încurajează în acest fel discriminarea rasială, cerând statelor părți să adopte măsuri pentru eliminarea și sancționarea actelor de discriminare. Statele părți se angajează să garanteze dreptul fiecărui om la egalitate în fața legii, fără deosebire de rasă, origine etnică ori culoare¹⁶.

- *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei*, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1979 și intrată în vigoare în 1981. Convenția definește discriminarea față de femei în articolul 1 din Partea I, ca fiind orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu.

- *Convenția cu privire la drepturile copilului* adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1989¹⁷ care cuprinde în conținutul său tot ansamblul de drepturi civile, culturale, politice, economice, sociale aparținând acestuia și reglementează o dezvoltare integrală a potențialului copilului într-un climat de demnitate, libertate și justiție.

¹⁴ A se vedea Stelian Scăunaș, *Dreptul internațional al drepturilor omului*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 22.

¹⁵ Ratificată de România prin Decretul nr. 345, publicat în Buletinul Oficial nr. 92 din 28 iulie 1970.

¹⁶ A se vedea Nicolae Purdă, Nicoleta Diaconu, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 79.

¹⁷ România a ratificat convenția prin Legea nr. 18/1990, publicată în M. Of., I, nr. 109/1990.

- *Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*, a fost adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984 și a intrat în vigoare în 1987. Are ca scop creșterea eficacității luptei împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante în întreaga lume.

- *Convenția OIM privind abolirea muncii forțate*, adoptată de OIM, semnată în iunie 1957 de statele membre. Convenția prevede că, fiecare stat care ratifică convenția se obligă să ia măsuri eficiente în vederea abolirii imediate și complete a muncii forțate sau obligatorii.

- *Declarația asupra persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase sau lingvistice*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la data de 19 decembrie 1992;

- *Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor împotriva umanității*, din 1968;

- *Declarația cu privire la dreptul și responsabilitatea indivizilor, grupurilor și organelor societății de a promova și a apăra*

drepturile omului și libertățile fundamentale universal recunoscute, adoptată la 9 decembrie 1998.

Alte instrumente juridice folosite la nivel internațional pentru promovarea și protecția drepturilor omului sunt declarațiile, rezoluțiile, pactele, protocoalele. Declarațiile și rezoluțiile sunt considerate puncte de vedere comune ale statelor cu privire la o anumită problemă, ele determinând adoptarea unor convenții internaționale privind promovarea și protecția drepturilor omului.

Așa cum s-a arătat în cadrul Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, toate aceste instrumente juridice (pacte, convenții, protocoale) reprezintă efectul recunoașterii de către state a importanței pe care promovarea și protecția drepturilor omului o au la nivel mondial, iar respectarea acestor drepturi reprezintă un element esențial al instaurării și menținerii păcii, justiției și bunăstării fiecărui stat în parte, fără de care nu se poate vorbi de o existență și o cooperare armonioasă între toți membrii comunității internaționale.